

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора

Біди Олени Анатоліївни

про дисертацію

ВАРЕЦЬКОЇ ОЛЕНИ ВОЛОДИМИРІВНИ

**„Теоретичні і методичні засади розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти”,
подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

Актуальність обраної теми. Сьогодні в українському суспільстві найактуальнішим залишається питання про конкурентоспроможність спеціалістів в умовах ринкової економіки і глобалізації суспільства. Успіх розв'язання зазначеної проблеми покладається на працівників освітньої сфери, бо саме від компетентності вчителя залежить формування конкурентоздатності, ключових компетентностей учнів, їх спроможності увійти у світовий глобальний простір. До того ж, суспільство підвищує вимоги до соціально-професійного розвитку учителя, його здатності осмислювати сутність соціальних процесів, вибудовувати стратегії взаємодії з іншими людьми, обирати способи досягнення цілей у соціальній реальності, здійснювати соціально-педагогічний супровід соціалізації, формувати ключові й предметні компетентності молодших школярів, серед яких значне місце посідає соціальна. Тому, досліджувана Варецькою Оленою Володимирівною проблема розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти – є досить важливою і актуальною в процесі реформування сучасної системи освіти.

Дисертаційну роботу виконано в межах науково-дослідних тем Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України „Оптимізація дисциплін соціально-гуманітарного циклу у вищій освіті України в контексті євроінтеграції” (№ 0112U000934), Комунального закладу „Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти” Запорізької обласної ради „Розвиток компетентностей суб'єктів освітнього процесу у системі неперервної освіти” (№ 0113U007511).

Тему дисертації затверджено вченою радою Інституту вищої освіти НАПН України (протокол від 24 грудня 2012 р. № 10/10) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол від 29 січня 2013 р. № 1).

Ми вважаємо, що:

- Робота значно виграла б за умови здійснення порівняльного аналізу досвіду розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти в Україні та інших країнах.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується результатами дослідження, здійсненого дисертантом, і в цілому не викликає сумніву.

Обґрунтованою і логічною є структура дисертації, яка презентована вступом, п'ятьма розділами, висновками до розділів, ґрунтовними загальними висновками, списком використаних джерел, додатками, що відповідає вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук.

Зміст кожного розділу підпорядковано меті та завданням дослідження, а підсумками є наукові висновки.

Дисертант на високому науковому рівні обґрунтувала вибір теми, визначила мету, завдання, методи дослідження.

Не викликає сумніву чітка структура дисертації, усі частини якої спрямовані на досягнення поставленої мети. План роботи логічний і послідовний, простежує проблему становлення компетентнісного підходу в сучасній освіті, зокрема й дослідження соціальної компетентності особистості.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження і його висновків обумовлені теоретико-методологічними позиціями, застосуванням комплексу взаємодоповнюючих методів наукового пошуку.

Відповідно до мети дисертаційної роботи визначено її завдання, для реалізації яких автором проаналізовано значний масив наукової, навчально-методичної літератури, а також навчальні плани, програми професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи й курсової перепідготовки у післядипломній освіті педагогів. Принагідно відзначити вміння автора узагальнювати й систематизувати дослідницький матеріал. Вражає фактологічна насиченість змісту дисертації, побудованій на потужній джерельній базі.

Об'єкт і предмет дослідження адекватні меті та завданням роботи.

Дисертацію презентує високий рівень наукової новизни, де автором вперше: сформульовано концептуальні засади розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти з урахуванням особливостей його соціально-професійної діяльності й навчально-соціальних запитів в умовах постійної модернізації та трансформації освітнього середовища; уточнено структуру соціальної компетентності вчителя початкової школи; визначено критерії, показники та рівні розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти; запропоновано й експериментально перевірено структурно-функціональну модель комплексного пролонгованого розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти; розроблено й упроваджено в післядипломний педагогічний процес науково-технологічну

систему комплексного пролонгованого розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у післядипломній педагогічній освіті.

Не викликає сумніву *практичне значення одержаних результатів дослідження*, яке полягає в тому, що теорія та методика професійної освіти збагатяться ефективною теоретико-методологічною концепцією комплексного, пролонгованого розвитку соціальної компетентності вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти, яка може стати основою для розроблення теоретико-методичних засад, концепцій і технологій варіативної ступеневої підготовки майбутніх педагогів, а також післядипломної освіти педагогів інших категорій.

Застосування теоретичних положень і висновків щодо організації процесу розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти знайшло відображення в монографії, науково-методичному посібнику, колективних науково-методичних посібниках та викладі науково-методичних знахідок слухачів творчої групи; програмах теоретичної та практичної підготовки вчителів початкової школи для вчителів початкової школи, у програмах тренінгу, спецкурсів, методичних рекомендаціях для освітян, а також у другому, доопрацьованому, переробленому, наповненому соціальною компонентою виданні навчально-методичного комплексу для вчителів початкових класів (чотири програми, чотири навчальні посібники для учнів, чотири навчально-методичні та один навчальний посібники для вчителя – 13 видань – з грифами МОН України).

Цінним є те, що автором створено он-лайн бібліотеку для здійснення позааудиторної діяльності, саморозвитку вчителів у міжкурсовий період.

Розроблено й упроваджено в післядипломний процес науково-технологічну систему розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти, ефективність якої підтверджено експериментальним дослідженням.

Результати формувального етапу педагогічного експерименту засвідчили значне підвищення високого рівня й зменшення низького рівня розвиненості соціальної компетентності вчителів початкової школи.

Разом із тим, ми відмічаємо:

- У вступі роботи (практичне значення одержаних результатів) зазначено, що „окремі елементи науково-технологічної системи впроваджено в Хмельницькому обласному інституті післядипломної педагогічної освіти, Волинському інституті післядипломної педагогічної освіти, Полтавському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського, Івано-Франківському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти”. Не зрозуміло, які саме „окремі елементи науково-технологічної системи?”
- У практичному значенні одержаних результатів автор пише, що застосування теоретичних положень і висновків щодо організації

процесу розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти знайшло відображення в монографії, науково-методичному посібнику, колективних науково-методичних посібниках та викладі науково-методичних знахідок слухачів творчої групи; програмах теоретичної та практичної підготовки вчителів початкової школи для вчителів початкової школи, у програмах тренінгу, спецкурсів, методичних рекомендаціях для освітян Запорізької області. Незрозуміло чому тільки саме для цієї області?

- - У практичному значенні одержаних результатів потрібно вказати де доцільно було б використовувати результати та висновки дослідження, зазначити чому сприятимуть теоретично обґрунтовані положення.

Вірогідність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

Вірогідність одержаних автором наукових результатів не викликає сумніву, оскільки вони цілком адекватні суті та конкретним завданням дослідження, досягнуті завдяки системному використанню комплексу взаємопов'язаних дослідницьких методів і ґрунтовній джерельній базі. Одержані дисертантом результати достатньо переконливо представлено у висновках до розділів та загальних висновках, які відповідають найважливішим положенням рецензованого дослідження та поставленій меті.

Матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію, обговорювалися на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

Зміст автореферату повністю відповідає основним положенням дисертації, а 71 публікація автора (серед яких: одна монографія, чотири науково-методичних посібники (один – з грифом МОН України); чотири навчально-методичних посібники та один навчальний посібник (усі – з грифом МОН України); чотири навчальні програми (дві – з грифом МОН України; одні науково-методичні рекомендації; 23 статті у наукових фахових виданнях України (з них 3 – включено до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз) та 6 – у наукових зарубіжних виданнях, 8 статей у збірниках матеріалів наукових конференцій (з них дві – у зарубіжних) та 3 статті, що додатково відображають результати дослідження, 16 тез доповідей) з достатньою повнотою відображає основні положення й висновки дисертації, праці цілком відповідають встановленим вимогам.

Обсяг і зміст дисертації показують, що робота є самостійним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні, і свідчать про професійну зрілість автора.

Виклад матеріалу в науковій роботі логічний та послідовний, має науковий характер та прикладне значення. Для тексту дисертації характерними є змістова завершеність, цілісність і зв'язність, вміле

апелювання фактами. Зміст автореферату ідентичний до основних положень дисертації. Таким чином, можна з впевненістю сказати, що автор дослідження має нестандартне мислення і вміє самостійно працювати, аналізувати та узагальнювати накопичений матеріал, робити самостійні висновки.

Проте бажано було б:

- В авторефераті вказати: що зроблено автором у роботі, а не конкретно, що зазначено у висновках до 5 розділу (с. 28 автореферату).
- В авторефераті і у дисертації загальні висновки мають чітко відображати зміст і кількість завдань. Що не витримано дисертанткою. Загальні висновки надто розширені.
- Надто широко у роботі подано методи дослідження.
- У змісті дисертації бажано було б посилення на автора робити безпосередньо біля кожного прізвища, а не подавати окремо в кінці речення (с. 6 дисертації і далі по роботі).
- Третій розділ дещо переобтяжений у змістовому плані. Має велику таблицю (3.1), яку можна було б винести у додатки.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»

На основі вивчення поданої роботи можна дійти висновку, що дисертаційна робота Варецької Олени Володимирівни „Теоретичні і методичні засади розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти” є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам “Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника” (пп. 9, 10, 12, 13, 14), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Варецька Олена Володимирівна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор
кафедри теорії і методики початкового
навчання Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

О. А. Біда

Підпис О.А. Біди завіряю.

Учений секретар Черкаського національного
університету імені
Богдана Хмельницького

Н. О. Андрусак